

Milica Zajíc*Univerzitet u Nišu, Filozofski fakultet Niš,
Doktorske studije***Slavica Živković***Univerzitet u Nišu, Filozofski fakultet Niš,
Master studije*

UDK 159.942:316.356.2

OBRASCI AFEKTIVNE VEZANOSTI I KVALITET BRAKA

Apstrakt

Opšti cilj od kog smo krenuli u istraživanje odnosio se na utvrđivanje razlika u izraženosti pojedinih dimenzija kvaliteta braka s obzirom na obrazac afektivne vezanosti kome ispitanici pripadaju. Tumačenje rezultata zasnivalo se na postavkama teorije afektivne vezanosti prema kojoj obrasci afektivne vezanosti odražavaju kvalitet ranog iskustva deteta i roditelja i pružaju mogućnost predviđanja važnih aspekata socijalnog i emocionalnog razvoja. Uzorak istraživanja je činilo 200 ispitanika (100 muških i 100 ženskih ispitanika), uzrasta od 25 do 55 godina. Radi se o prigodnom uzorku. Za ispitivanje afektivne vezanosti korišćen je Upitnik za procenjivanje porodične afektivne vezanosti – PAVb (Brennan et al., 1995, Suvremena psihologija, 6, 2003, Zagreb), a za procenu kvaliteta braka korišćena je Skala uzajamne prilagodjenosti partnera - Dyadic Adjustment scale - DAS (Spanier, 1979). Rezultati ukazuju da postoje statistički značajne razlike u stepenu izraženosti dimenzija kvaliteta braka s obzirom na obrazac afektivne vezanosti, a dobijene razlike statistički su značajne na dimenziji Zadovoljstvo brakom. Dobijene su statistički značajne korelacije između obrazaca afektivne vezanosti i broja dece u porodici, kao i statistički značajne korelacije između obrazaca afektivne vezanosti, pojedinih dimenzija kvaliteta braka i dužine trajanja braka ispitanika.

Ključne reči: *afektivno vezivanje, obrasci afektivnog vezivanja, kvalitet braka.*

Uvod

U detinjstvu se afektivne veze formiraju između deteta i roditelja, u adolescenciji između vršnjaka, a u odraslom dobu između partnera (Bowlby, 1969). Ove veze se, sa stanovišta teorije afektivne vezanosti, formiraju u kontekstu fizičke blizine. Naime, da bi se afektivna veza formirala mora da postoji snažna sila koja će postaći bliskost. Blizina se, u detinstvu, reguliše sistemom afektivne vezanosti i detetovom potrebom za sigurnošću, dok je kod odraslih seksualna privlačnost prvi korak koji vodi ka formiranju emotivne veze. Od ponašanja figure vezanosti zavisi emotivno

stanje i deteta i odraslih, pri čemu responzivnost vodi zadovoljstvu i sigurnosti, a neresponzivnost izaziva anksioznost i stres. I kod dece i kod odraslih je formiranje veze omogućeno bliskim fizičkim kontaktom. Istraživanja su pokazala da uzajamna privlačnost i seksualna strast spaja par, ali zadovoljstvo opada ako partner ne uspe da zadovolji potrebe za utehom i sigurnošću. Zadovoljstvo vezom u velikoj meri zavisi od zadovoljenja bazičnih potreba za vezanošću, brigom i seksom. Prema Bolbiju, vezanost u odrasloj dobi predstavlja vezu u kojoj partneri uzajamno uzimaju i pružaju sigurnost (prema Vukelić-Basarić, 2010).

Unutrašnji radni modeli koji se formiraju u ranom detinjstvu utiču na sva buduća ponašanja. S obzirom na to da većina ljudi živi u relativno nepromenljivim i stabilnim uslovima, rano formirani modeli se održavaju sa odrastanjem i utiču na formiranje osobina ličnosti, ponašanje prema vršnjacima, partneru i sopstvenoj deci. Dakle, radni modeli teže da budu stabilni, ali da bi bili adaptivni, oni moraju da sačuvaju određeni stepen plastičnosti. Bolbi je smatrao da na stabilnost obrazaca utiču sledeća tri mehanizma: rana iskustva kao prototip kasnijih veza, sredinski uticaji i radni model konstruisan na bazi socijalnog iskustva (Bolwby, 1973). Većina autora smatra da je afektivna vezanost stabilan, ali dinamičan proces (Hamilton, 2000; Waters i sar., 2000). Primarni faktori koji utiču na promenu stila su stresni ili negativni životni događaji. Stresni događaji mogu uticati da sigurna deca postanu nesigurni ljudi u odrasloj periodu. Razvod, poremećaji porodičnog života, siromaštvo, smanjenje dostupnosti figure su faktori na koje se mora obratiti pažnja pri ispitivanju afektivne vezanosti (prema Vukelić-Basarić, 2010). Bolbi je pretpostavio da rano formirani modeli vezanosti perzistiraju kroz čitav život i utiču na uspostavljanje svih kasnijih odnosa. On je smatrao da su afektivne veze prisutne u celom čovekovom životu i da se obrasci vezanosti u odrasloj dobi prenose na partnere, tj. partneri postaju primarne figure afektivne vezanosti (prema Stefanović-Stanojević, 2005). Stil vezanosti u detinjstvu će odrediti karakteristične želje, verovanja, osećanja i ponašanja osobe, očekivanja u odnosu na sebe i partnera u bliskim odnosima.

Veliki podsticaj za razumevanje partnerskih odnosa došao je iz rada Kim Bartolomeu (Barholomew & Horowitz, 1991, prema Stefanović-Stanojević, 2004) koji je koncipiran kao četvorokategorijalni model vezanosti. Model je izveden direktno iz Bolbijevih pretpostavki da postoje dva tipa unutrašnjih radnih modela vezanosti - model sebe i model drugog i da svaki od tih modela može da se predstavi kao dihotoman - pozitivan i negativan. Dimenzije koje stoje u osnovi radnih modela jesu dimenzija odbacivanja a koja reprezentuje radni model drugih, a koja na jednom kraju ima prihvatanje, a na drugom odbacivanje bliskosti. Dimenzija anksioznosti na jednom kraju ima nisku, a na drugom visoku anksioznost, a reprezentant je unutrašnjeg modela sebe (Stefanović-Stanojević, 2004). Ukratko, prema četvorokategorijalnom modelu, kvalitet ranih odnosa vezanosti predstavlja temelj doživljaja sebe i drugih, a ukrštanjem dimenzija anksioznosti i izbegavanja dobijaju se 4 kategorije vezanosti: sigurni, preokupirani, bojažljivi i odbacujući. Svaki od ovih obrazaca se razlikuje strategijama emocionalne regulacije i interpersonalnog ponašanja (Stefanović-Stanojević, 2004). Sigurni obrazac partnerske vezanosti karakteriše pozitivan model sebe i drugih (niska anksioznost i nisko izbegavanje). Takve osobe imaju visoko samopouzdanje, pozitivan

stav prema drugima, pokazuju visoku intimnost u odnosima. Njih karakteriše osećaj sopstvene vrednosti i prijatnosti zbog ostvarivanja bliskosti i u skladu sa tim uživaju u ličnoj autonomiji i zadovoljavajućem odnosu sa drugima što sve daje šansu ovim osobama da grade otvorene i autentične partnerske odnose. Preokupirani obrazac partnerske vezanosti karakteriše negativni model sebe a pozitivan model drugih (visoka anksioznost i nisko izbegavanje) Budući da ove osobe imaju dubok osećaj da ne vrede, preokupirani su odnosima, strahom od samoće i imaju veliku potrebu za bliskošću. U partnersku vezu se investiraju prerano i preterano nadajući se da će kvaliteti partnera nadoknaditi njihove manjkavosti. U vezama su skloni simbiozi, a veze su im često dramatične i liče na romantičnu priču o beskrajnoj ljubavi. Odbacujući obrazac partnerske vezanosti odlikuje pozitivan model sebe i negativan model drugih (niska anksioznost i visoko izbegavanje). Ove osobe, zbog pozitivne slike o sebi, uz istovremeno negativan odnos prema drugima, izbegavaju bliskost sa drugima i usmerene su na sebe, što ih čini nepodobnim za razvoj kvalitetne partnerske veze, pa njihove veze često i jesu kratkotrajne i površne. Bojažljivi obrazac afektivne vezanosti se karakteriše negativnim modelom i sebe i drugih (visoka anksioznost i visoko izbegavanje). Ove osobe imaju nisko samopouzdanje, nedostatak poverenja u sebe pa su često visoko zavisne od partnera. S druge strane istovremeno imaju negativna očekivanja od drugih, pa izbegavaju intimnost zbog straha od odbacivanja i povređivanja. U skladu sa tim, njihove veze su retke i haotične. (Stefanović-Stanojević, 2004)

Zadovoljstvo vezom prema ovoj teoriji zavisi od zadovoljenja osnovnih potreba za brigom, udobnošću, tj. od uverenja pojedinca da mu partner ispunjava te potrebe.

Pojam braka

Brak je pored srodstva jedna od najstarijih univerzalnih ustanova u ljudskoj zajednici. I dok se porodica, sociološki, definiše kao grupa, brak je dijadni odnos ili par. Brak se, pre svega definiše kao interpersonalni odnos između dveju jedinki, muškarca i žene. Brak je društvena, verska i zakonska zajednica muža i žene uz imanje u vidu savremenih promena u formalno-pravnom izjednačavanju bračne i vanbračne veze, kao i tendencije legalizacije brakova istog pola u nekim razvijenim zemljama Zapada (Milić, 2001). Brak je odnos koji teži dugoročnosti ili čak podrazumeva doživotnu vezu. Obično se razvojem tog odnosa porodica širi, partneri postaju roditelji koji imaju dužnost da se staraju o deci. U stvari, osnovna funkcija braka i jeste zasnivanje porodice i stvaranje potomstva. Porodica je primarna i intimna zajednica, a brak je osnovna društvena ustanova okrenuta donekle širem društvu. Porodica je širi pojam od braka, ali brak obično predstavlja osnovu porodice (Milić, 2001).

Prema Obradovićima (2006) sve različite pristupe i definicije kvaliteta braka možemo svrstati u sledeće tri grupe:

1. kvalitet braka kao zadovoljstvo u braku;
2. kvalitet braka kao međusobna prilagođenost bračnih partnera;
3. kvalitet braka kao partnerova procena kvaliteta bračnih odnosa.

Prema starijim gledištima (Hawkins, 1968), kvalitet bračnih odnosa se shvata isključivo kao zadovoljstvo u braku. To je “subjektivni osećaj sreće, zadovoljstva i užitka koji doživljava partner u interakciji sa drugim partnerom”. Sedamdesetih godina je mnogo istraživanja sprovedeno u kojima je kvalitet braka shvaćen isključivo kao bračno zadovoljstvo (Burr, 1970; Sheinbein, 1974; Stinnett et al, 1970, prema Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Takav je pristup pokazao mnoge prednosti, ali i brojne nedostatke.

Sedamdesetih godina se pojavljuju mnoge kritike na određenje kvaliteta bračnih odnosa kao zadovoljstva bračnih partnera brakom. Jedan od najvećih kritičara, Spanier (1976) ponudio je drugačiji pristup u definisanju. Umesto određenja prema kome kvalitet braka predstavlja osećaj sreće ili zadovoljstva u braku, Spanier (1976) kvalitet bračnih odnosa definiše kao međusobnu prilagođenost bračnih partnera. Glavni nedostatak Spanierovog pristupa mnogi autori vide u činjenici (Glenn, 1990) da se kvalitet braka ne može izjednačiti sa prilagođenošću bračnih partnera, jer se time mere “zajedno” različiti oblici ponašanja i percepcija bračnih partnera. Tako su na primer Džonson, Amoloza i But (1991, prema Čudina-Obradović i Obradović, 2006) primenili faktorsku analizu i utvrdili da se Spanierovim instrumentom dobija pet dimenzija (faktora): 1. bračna sreća/ zadovoljstvo, 2. harmonija bračnih odnosa (odsutnost neslaganja i sukoba), 3. količina interakcija među bračnim partnerima, 4. odsutnost specifičnih izvora bračnih problema (npr. pijenje alkohola) i 5. odsutnost sklonosti ka razvodu. Takođe, ističe se i to da prilagođenost partnera predstavlja samo jedan aspekt ili samo preduslov za kvalitet bračnih odnosa. Kvalitet braka je višedimenzionalan i širi pojam koji obuhvata i prilagođenost ali i druge dimenzije.

Kao odgovor na ovo sredinom 80-ih godina javlja se treći pravac u određenju kvaliteta braka koji donekle objedinjuje prethodna dva. Za procenu se primenjuju dva pristupa, pa prema prvom partneri procenjuju globalni ili opšti kvalitet partnerskih odnosa, a prema drugom pristupu procenjuju kvalitet partnerskih odnosa prema nizu pojedinačnih dimenzija kao što su: kvalitet komuniciranja, seksualno ponašanje, donošenje odluka itd (prema Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

Metod

Problem, ciljevi, uzorak i instrumenti

Opšti problem istraživanja mogao bi se postaviti kroz sledeće pitanje:

Da li se ispitanici koji pripadaju različitim obrascima afektivne vezanosti razlikuju u pogledu izraženosti pojedinih dimenzija doživljaja kvaliteta braka?

Specifični problemi istraživanja mogli bi se postaviti kroz sledeća pitanja:

Da li se osobe različitog pola razlikuju u pogledu pojedinih dimenzija kvaliteta braka?

Da li se osobe različitog uzrasta razlikuju u pogledu pojedinih dimenzija kvaliteta braka?

Da li se ispitanici razlikuju u obrascima afektivne vezanosti i dimenzijama kvaliteta braka s obzirom na dužinu trajanja braka i s obzirom na broj dece u porodici?

Opšti cilj istraživanja odnosi se na utvrđivanje razlika u izraženosti pojedinih dimenzija kvaliteta braka s obzirom na obrazac afektivne vezanosti kome ispitanici pripadaju.

Specifični ciljevi:

- Utvrditi da li postoje razlike u izraženosti dimenzija kvaliteta braka s obzirom na pol ispitanika.
- Utvrditi da li postoje razlike u izraženosti dimenzija kvaliteta braka s obzirom na godine starosti ispitanika.
- Utvrditi da li postoje razlike u izraženosti osnovnih varijabli istraživanja (obraci afektivne vezanosti i kvalitet braka) s obzirom na dužinu trajanja braka ispitanika.
- Utvrditi da li postoje razlike u izraženosti obrazaca afektivne vezanosti s obzirom na broj dece u porodici.
- Utvrditi da li postoje statistički značajne korelacije između broja dece u porodici i obrazaca afektivne vezanosti.
- Utvrditi da li postoje statistički značajne korelacije između dužine trajanja braka i obrazaca afektivne vezanosti.
- Utvrditi da li postoje statistički značajne korelacije između dužine trajanja braka i pojedinih dimenzija kvaliteta braka.

Uzorak istraživanja je činilo 200 ispitanika (100 muških i 100 ženskih ispitanika), uzrasta od 25 do 55 godina. Radi se o prigodnom uzorku.

U istraživanju su korišćeni sledeći instrumenti:

1. Upitnik za procenjivanje porodične afektivne vezanosti – PAVb (Brennan et al., 1995, *Suvremena psihologija*, 6, 2003, Zagreb).

Afektivna vezanost merena je PAVb upitnikom, kojim se procenjuje porodična afektivna vezanost. Upitnik se sastoji od 18 stavki koje se odnose na osećanja ispitanika u odnosima sa porodicom kao celinom, a ispitanici su odgovarali označavajući svoj stepen slaganja sa tvrdnjama datim u upitniku. Podaci daju informacije o karakteristikama afektivne vezanosti preko dve dimenzije, anksioznost i izbegavanje i obrascu afektivne vezanosti prema četvorokategorijalnom modelu Bartolomew. Po ovom modelu izdvajaju se:

- Sigurni obrazac afektivne vezanosti (nizak skor na obe dimenzije);
- Preokupirani obrazac afektivne vezanosti (visoka anksioznost i nisko izbegavanje);
- Izbegavajući obrazac afektivne vezanosti (niska anksioznost i visoko izbegavanje);
- Plašljivi obrazac afektivne vezanosti (visok skor na obe dimenzije) (Bartolomew & Shaver, 1998; Crowel et al., 1999; Stefanović Stanojević, 2011).

Pouzdanost testa je zadovoljavajuća - 0.86 (Stefanović Stanojević, 2011).

2. Skala uzajamne prilagodjenosti partnera - Dyadic Adjustment scale - DAS (Spanier, 1979). Namena skale je da meri kvalitet braka ili sličnih dijada i sadrži 32 stavke kojima se meri prilagodjenost partnera u različitim područjima života. Re-

zultat u upitniku može se izraziti kao zbir bodova svih odgovora ili kao rezultat na pojedinim subskalama. Ukupni rezultat odnosi se na kvalitet braka i veći rezultat u većini pitanja znači i viši kvalitet i bolju uzajamnu prilagodjenost partnera, pri čemu, skala ima teoretski raspon od 0 do 151.

Rezultati po subskalama govore o meri zadovoljstva u braku (DS -dyadic satisfaction) , kohezije para (Dcoh-dyadic cohesion), slaganja para (Dcon-dyadic consensus) i izražavanju emocija (AE- affectional expression). Subskala *zadovoljstvo brakom* sadrži 10 stavki koje se odnose na odsustvo razmišljanja o razvodu, žaljenje zbog venčanja, poverenje u partnera. Subskala *kohezija para* obuhvata 5 stavki, a odnosi se na zajedničko provođenje slobodnog vremena. Subskala *slaganje para* sastoji se od 13 stavki čiji se sadržaj odnosi na slaganje partnera oko religije, prijatelja, rođaka, filozofije života. Subskala *izražavanje emocija* sastoji se od 4 stavke koje se odnose na izražavanje emocija i seksualne odnose.

Autor saopštava da skala ima visoku pouzdanost (alfa = 0.96). Pouzdanost subskala je takođe visoka (DS-0.94, Dcon-0.90, Dcoh-0.86, AE-0.73). Takođe je potvrđena diskriminativna valjanost skale jer su se odgovori razvedenih ispitanika i onih u braku za sve stavke razlikovali značajno uz rizik manji od 1% ($p < 0.001$). Konstruktiva valjanost potvrđena je korelacijom od 0.86 za venčane i 0.88 za razvedene ispitanike sa Skalom bračne prilagodjenosti (Marital Adjustment Scale- MAS) Lockea i Wallacea (Spanier, 1979).

Rezultati

Prikaz dobijenih rezultata slediće redosled hipoteza koje smo u istraživanju proveravali.

Opšta hipoteza

Očekuje se da postoje statistički značajne razlike u izraženosti pojedinih dimenzija kvaliteta braka s obzirom na obrazac afektivne vezanosti kome ispitanici pripadaju.

Tabela 1. Izraženost dimenzija kvaliteta braka s obzirom na obrasce afektivne vezanosti

Obrasci afektivne vezanosti	Zadovoljstvo brakom	Kohezija para	Slaganje para	Izražavanje emocija
Sigurni	3.97	3,87	3,45	2,33
Bojažljivi	4.16	3,82	3,38	2,37
Odbacujući	3,93	3,88	3,47	2,42
Preokupirani	3.92	4,00	3,39	2,41

Pregledom podataka izloženih u tabeli br.1 može se videti da je Zadovoljstvo brakom najizraženije kod ispitanika koji pripadaju bojažljivom obrascu (**AS=4.16**),

Obrasci afektivne vezanosti i kvalitet braka

Kohezija para najizraženija kod ispitanika koji pripadaju preokupiranom obrascu (**AS=4.00**), Slaganje para je najizraženije kod ispitanika koji pripadaju odbacujućem obrascu (**AS=3.47**), dok je Izražavanje emocija najizraženija kod ispitanika koji pripadaju odbacujućem obrascu afektivne vezanosti (**AS=2.42**).

Kako bismo proverili da li su ove dobijene razlike statistički značajne, sproveden je postupak analize varijanse i, u okviru njega, post-hoc analiza, kako bismo preciznije utvrdili između kojih dimenzija kvaliteta braka postoje eventualne razlike s obzirom na pripadnost određenom obrascu afektivne vezanosti.

Tabela 2. Analiza varijanse - razlike u stepenu izraženosti dimenzija kvaliteta braka s obzirom na obrazac afektivne vezanosti

	F	Sig.
Zadovoljstvo brakom	3,005	,032
Kohezija para	,899	,443
Slaganje para	,771	,512
Izražavanje emocija	1,343	262

Rezultati analize varijanse ukazuju da postoje statistički značajne razlike u stepenu izraženosti dimenzija kvaliteta braka s obzirom na obrazac afektivne vezanosti, dobijene razlike statistički su značajne na dimenziji Zadovoljstvo brakom.

Tabela 3. Analiza varijanse, post hoc testovi - razlike u stepenu izraženosti dimenzija kvaliteta braka u odnosu na pripadnost obrascu afektivne vezanosti

Dimenzije kvaliteta braka	(I) Obrazac afektivne vezanosti	(J) Obrazac afektivne vezanosti	Mean Difference (I-J)	Sig.
Zadovoljstvo brakom	sigurni	bojazljivi	-.18687	.056
		preokupirani	.04705	.788
		odbacujuci	.03980	.797
	bojazljivi	sigurni	.18687	.056
		preokupirani	.23391*	.032
		odbacujuci	.22667*	.028
	preokupirani	sigurni	-.04705	.788
		bojazljivi	-.23391*	.032
		odbacujuci	-.00725	.999
	odbacujuci	sigurni	-.03980	.797
		bojazljivi	-.22667*	.028
		preokupirani	.00725	.999

Rezultati dobijeni post-hoc testovima pokazali su da postoje razlike u izraženosti dimenzije Zadovoljstvo brakom, te da su ispitanici koji pripadaju bojažljivom obrascu afektivne vezanosti (**AS=4.16**) zadovoljniji u dijadi od ispitanika koji pri-

padaju preokupiranom obrascu afektivne vezanosti ($AS=3.92$), a dobijena razlika je značajna na nivou $Sig= 0.032$. Rezultati takođe pokazuju da su ispitanici koji pripadaju bojažljivom obrascu zadovoljniji u dijadi od ispitanika koji pripadaju odbacujućem obrascu afektivne vezanosti ($AS=3.93$) i dobijena razlika je statistički značajna na nivou $Sig=0.028$.

Specifične hipoteze:

H1: Očekuje se da postoje razlike u izraženosti dimenzija kvaliteta braka s obzirom na pol ispitanika.

Tabela 4. T-test - Ispitivanje razlika između prosečnih skorova muških i ženskih ispitanika na dimenzijama kvaliteta braka

Predmeti merenja	Pol	Broj	Aritmetička sredina	Standardna devijacija	t statistic	Statistička značajnost
Zadovoljstvo brakom	Muški	100	4,04	,24	5,200	,001
	Ženski	100	3,89	,18	5,200	,001
Kohezija para	Muški	100	3,98	,32	3,752	139
	Ženski	100	3,79	,37	3,752	139
Slaganje para	Muški	100	3,39	,25	-3,016	,542
	Ženski	100	3,49	,18	-3,016	,542
Izražavanje emocija	Muški	100	2,36	,25	-,067	,368
	Ženski	100	2,36	,27	-,067	,368

Iz tabele br.4 vidimo da postoji statistički značajna razlika između ispitanika muškog i ženskog pola na dimenziji Zadovoljstvo brakom, kao i da je ova varijabla izraženija kod ispitanika muškog pola ($AS=4.04$).

H2: Očekuje se da postoje razlike u izraženosti dimenzija kvaliteta braka s obzirom na godine starosti ispitanika.

Tabela 5. Analiza varijanse - razlike u izraženosti pojedinih dimenzija kvaliteta braka zavisno od godina starosti

	F	Sig.
Zadovoljstvo brakom	1.776	.172
Kohezija para	2.749	.066
Slaganje para	1.637	.197
Izražavanje emocija	3.186	.043

Rezultati dobijeni analizom varijanse ukazuju da su dobijene razlike u izraženosti dimenzija braka zavisno od godina starosti, statistički značajne na nivou ($Sig < 0.05$) na dimenziji Izražavanje emocija.

Obrasci afektivne vezanosti i kvalitet braka

Tabela 6. Analiza varijanse, post-hoc testovi, razlike u izraženosti pojedinih dimenzija kvaliteta braka zavisno od godina starosti

Dimenzije kvaliteta braka	(I) Godine starosti	(J) Godine starosti	Mean Difference (I-J)	Sig.
Izražavanje emocija	od 25 do 35 godina	od 36 do 45 godina	.10512*	.033
		od 46 do 55 godina	.07506	.498
	od 36 do 45 godina	od 25 do 35 godina	-.10512*	.033
		od 46 do 55 godina	-.03006	.879
	od 46 do 55 godina	od 25 do 35 godina	-.07506	.498
		od 36 do 45 godina	.03006	.879

Rezultati dobijeni post-hoc testovima pokazali su da postoje razlike u izraženosti dimenzije Izražavanje emocija, te da su ispitanici koji imaju od 25 do 35 godina starosti (AS=2.43) emocionalno ekspresivniji od ispitanika koji imaju od 36 do 45 godina starosti (AS=2.32). Dobijena razlika je statistički značajna na nivou **Sig=0.033**.

Tabela 7. Aritmetičke sredine dimenzija kvaliteta braka s obzirom na godine starosti

Godine starosti	Zadovoljstvo brakom	Kohezija para	Slaganje para	Izražavanje emocija
od 25 do 35 godina	3.96	3.83	3.46	2.43
od 36 do 45 godina	3.98	3.88	3.42	2.32
od 46 do 55 godina	3.89	4.04	3.50	2.35
Total	3.97	3.88	3.44	2.36

H3: Očekuje se da postoje razlike u izraženosti osnovnih varijabli istraživanja (obraci afektivne vezanosti i kvalitet braka) s obzirom na dužinu trajanja braka ispitanika.

Tabela 8. Procenti ispitanika koji pripadaju određenom obrascu afektivne vezanosti s obzirom na dužinu trajanja braka

Dužina trajanja braka	Obrazac afektivne vezanosti				Total
	sigurni	bojazljivi	preokupirani	odbacujući	
prva godina braka od jedne do pet godina od pet do deset godina više od deset godina Total	11.0%	3.0%	6.5%	4.5%	25.0%
	20.0%	1.0%	1.0%	3.0%	25.0%
	19.0%	.0%	2.0%	4.0%	25.0%
	17.0%	1.0%	2.0%	5.0%	25.0%
	67.0%	5.0%	11.5%	16.5%	100.0%

Podaci iz tabele ukazuju na to da najveći procenti ispitanika iz svih navedenih kategorija koje se odnose na dužinu trajanja braka pripadaju sigurnom obrascu afektivne vezanosti i to: u kategoriji prva godina braka (11.0%), od jedne do pet godina braka (20.0%), od pet do deset godina braka (19.0%), i više od deset godina braka (17.0%).

Tabela 9. Hi-kvadrat test, stepen značajnosti razlika u pripadnosti određenom obrascu afektivne vezanosti s obzirom na dužinu trajanja braka

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	27.134	9	.001

Rezultati Hi-kvadrat testa prikazani u tabeli pokazuju da su dobijene razlike u pripadnosti određenom obrascu afektivne vezanosti s obzirom na dužinu trajanja braka ispitanika, statistički značajne na nivou 0.001.

Tabela 10. Analiza varijanse - razlike u izraženosti pojedinih dimenzija kvaliteta braka zavisno od dužine trajanja braka

	F	Sig.
Zadovoljstvo brakom	5.589	.001
Kohezija para	3.734	.012
Slaganje para	.393	.758
Izražavanje emocija	6.784	.000

Rezultati dobijeni analizom varijanse ukazuju da su dobijene razlike u izraženosti pojedinih dimenzija kvaliteta braka zavisno od dužine trajanja braka, statistički

Obrasci afektivne vezanosti i kvalitet braka

značajne na nivou (Sig< 0.05) na dimenzijama: Zadovoljstvo brakom, Kohezija para i Izražavanje emocija.

Tabela 11. Analiza varijanse, post-hoc testovi, razlike u izraženosti pojedinih dimenzija kvaliteta braka zavisno od dužine trajanja braka

Dimenzije kvaliteta braka	(I) Dužina trajanja braka	(J) Dužina trajanja braka	Mean Difference (I-J)	Sig.		
Zadovoljstvo brakom	prva godina braka	od jedne do pet godina	-.11000	.062		
		od pet do deset godina	-.00800	.998		
		više od deset godina	.06800	.411		
	od jedne do pet godina	prva godina braka	.11000	.062		
		od pet do deset godina	.10200	.096		
		više od deset godina	.17800*	.000		
	od pet do deset godina	prva godina braka	.00800	.998		
		od jedne do pet godina	-.10200	.096		
		više od deset godina	.07600	.311		
	više od deset godina	prva godina braka	-.06800	.411		
		od jedne do pet godina	-.17800*	.000		
		od pet do deset godina	-.07600	.311		
Kohezija para	prva godina braka	od jedne do pet godina		.05600	.859	
		od pet do deset godina		-.08800	.602	
		više od deset godina		-.16400	.099	
	od jedne do pet godina	prva godina braka		-.05600	.859	
		od pet do deset godina		-.14400	.180	
		više od deset godina		-.22000*	.012	
	od pet do deset godina	prva godina braka		.08800	.602	
		od jedne do pet godina		.14400	.180	
		više od deset godina		-.07600	.707	
	više od deset godina	prva godina braka		.16400	.099	
		od jedne do pet godina		.22000*	.012	
		od pet do deset godina		.07600	.707	
.168.10500od jedne do pet godinaprva godina brakaIzražavanje emocija						
.025.1*500* od pet do deset godina						
.000.2*500* više od deset godina						
.168-.10500prva godina brakaod jedne do pet godina						
.860.04000od pet do deset godina						
.088.12000više od deset godina						
.025-.1*500* prva godina brakaod pet do deset godina						
.860-.04000od jedne do pet godina						
.396.08000više od deset godina						
.000-.2*500* prva godina brakaviše od deset godina						
.088-.12000od jedne do pet godina						
.396-.08000od pet do deset godina						

Rezultati dobijeni post-hoc testovima pokazali su da postoje razlike u izraženo-
nosti dimenzije **Zadovoljstvo brakom**, te da su ispitanici koji su u braku od jedne do
pet godina (AS=4.07) zadovoljniji u dijadi od ispitanika koji su u braku više od deset
godina (AS=3.89). Kada je u pitanju **Kohezija para**, pokazalo se da su ispitanici
koji su u braku od jedne do pet godina (AS=3.78) manje skloni dijadnoj koheziji u
odnosu na ispitanike koji su u braku više od deset godina (AS=4.00). U odnosu na
Izražavanje emocija, rezultati pokazuju da su ispitanici koji su u prvoj godini braka
(AS=2.48) emocionalno ekspresivniji u odnosu na ispitanike koji su u braku od pet
do deset godina (AS=2.34) i u odnosu na ispitanike koji su u braku više od deset
godina (AS=2.25). Dobijene razlike su statistički značajna na nivou Sig<0.05.

Tabela 12. Aritmetičke sredine dimenzija kvaliteta braka
s obzirom na dužinu trajanja braka

Dužina trajanja braka	DS	DCoh	DCon	AE
prva godina braka	3.96	3.84	3.44	2.48
od jedne do pet godina	4.07	3.78	3.45	2.35
od pet do deset godina	3.96	3.93	3.42	2.34
više od deset godina	3.89	4.00	3.46	2.25
Total	3.97	3.89	3.44	2.36

H4: Očekuje se da postoje razlike u izraženosti obrazaca afektivne vezanosti s
obzirom na broj dece u porodici.

Tabela 13. Procenti ispitanika koji pripadaju
određenom obrascu afektivne vezanosti s obzirom na broj dece u porodici

Broj dece u porodici	Obrazac afektivne vezanosti				Total
	sigurni	bojazljivi	preokupirani	odbacujući	
Nemamo dece	8.5%	3.0%	4.0%	2.5%	18.0%
Jedno dete	17.5%	1.0%	3.0%	7.0%	28.5%
Dvoje dece	39.5%	1.0%	4.0%	6.5%	51.0%
Troje i više dece	1.5%	.0%	.5%	.5%	2.5%
Total	67.0%	5.0%	11.5%	16.5%	100.0%

Podaci iz tabele ukazuju na to da najveći procenti ispitanika iz svih navedenih
kategorija koje se odnose na broj dece u porodici pripadaju sigurnom obrascu afek-
tivne vezanosti i to: u kategoriji onih koji nemaju dece (8.5%), onih koji imaju jedno
dete (17.5%), onih koji imaju dvoje dece (39.5%), i u kategoriji onih koji imaju troje
i više dece (1.5%).

Obrasci afektivne vezanosti i kvalitet braka

Tabela 14. Hi-kvadrat test, stepen značajnosti razlika u pripadnosti određenom obrascu afektivne vezanosti s obzirom na broj dece

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	24.704	9	.003

Rezultati Hi-kvadrat testa prikazani su u tabeli ukazuju da su dobijene razlike u pripadnosti određenom obrascu afektivne vezanosti u odnosu na broj dece u porodici, statistički značajne na nivou ispod 0.05.

H5: Očekuje se da postoje statistički značajne korelacije između broja dece u porodici i obrazaca afektivne vezanosti.

Tabela 15. Korelacije između broja dece i obrazaca afektivne vezanosti

Broj dece u porodici	Obrazac afektivne vezanosti			
	sigurni	bojazljivi	preokupirani	odbacujuci
Pearson Correlation	.230**	-.253**	-.131	-.043
Sig.	.001	.000	.063	.549

** Statistički značajno na nivou .01

*Statistički značajno na nivou .05

Prikazan stepen povezanosti između broja dece u porodici i obrazaca afektivne vezanosti, govori o tome da je broj dece u pozitivnoj korelaciji niskog inteziteta sa sigurnim obrascem afektivne vezanosti, što znači da su ispitanici koji postižu visoke skorove na sigurnom obrascu pokazali sklonost ka postizanju visokih skorova i kada je u pitanju broj dece u porodici. Zatim, broj dece je u negativnoj korelaciji niskog inteziteta sa bojažljivim obrascem afektivne vezanosti, što znači da su ispitanici koji postižu visoke skorove na ovom obrascu postizali niske skorove kada je u pitanju broj dece u porodici.

H6: Očekuje se da postoje statistički značajne korelacije između dužine trajanja braka i obrazaca afektivne vezanosti.

Tabela 16. Korelacije između dužine trajanja braka i obrazaca afektivne vezanosti

Dužina trajanja braka	Obrazac afektivne vezanosti			
	sigurni	bojazljivi	preokupirani	odbacujuci
Pearson Correlation	.175*	-.183**	-.175*	.030
Sig.	.013	.009	.013	.672

** Statistički značajno na nivou .01

*Statistički značajno na nivou .05

Prikazan stepen povezanosti između dužine trajanja braka i obrazaca porodične afektivne vezanosti, govori o tome da je dužina trajanja braka u pozitivnoj

korelaciji niskog intenziteta sa sigurnim obrascem afektivne vezanosti, što znači da su ispitanici koji su postizali visoke skorove na ovom obrascu takođe postizali visoke skorove i kada je u pitanju dužina trajanja braka. Zatim, dužina trajanja braka je u negativnoj korelaciji niskog intenziteta sa bojažljivim i preokupiranim obrascem afektivne vezanosti, što znači da su ispitanici koji su postizali visoke skorove na ovim obrascima, postizali niske skorove kada je u pitanju dužina trajanja braka.

H7: Očekuje se da postoje statistički značajne korelacije između dužine trajanja braka i pojedinih dimenzija kvaliteta braka

Tabela 55. Korelacije između dužine trajanja braka i dimenzija kvaliteta braka

Dužina trajanja braka	Dimenzije kvaliteta braka			
	DS	DCoh	DCon	AE
Pearson Correlation	-.151*	.197**	.020	-.303**
Sig.	.013	.033	.005	.779

** Statistički značajno na nivou .01

*Statistički značajno na nivou .05

Iz tabele se može videti da postoji pozitivna korelacija niskog intenziteta između dužine trajanja braka i Kohezije u dijadi, što znači da ispitanici koji postižu visoke skorove kada je u pitanju dužina trajanja braka takođe postižu visoke skorove i na dimenziji Kohezija u dijadi. Zatim, dužina trajanja braka je u negativnoj korelaciji niskog intenziteta sa Zadovoljstvom u dijadi i Emocionalnom ekspresivnošću, što znači da ispitanici koji postižu visoke skorove kada je u pitanju dužina trajanja braka, postižu niske skorove na dimenzijama Zadovoljstvo u dijadi i Emocionalna ekspresivnost.

Diskusija rezultata

Rezultati našeg istraživanja pokazuju da postoje statistički značajne razlike u stepenu izraženosti dimenzija kvaliteta braka s obzirom na obrazac afektivne vezanosti, a dobijene razlike statistički su značajne na dimenziji Zadovoljstvo brakom. Ispitanici koji pripadaju bojažljivom obrascu afektivne vezanosti su zadovoljniji u dijadi od ispitanika koji pripadaju preokupiranom i odbacujućem obrascu afektivne vezanosti. Bojažljivi obrazac afektivne vezanosti karakteriše negativan model sebe i negativan model drugih, što čini osobe koje pripadaju ovom obrascu zavisnim od tuđeg prihvatanja i ambivalentnim u uspostavljanju odnosa sa drugim osobama, kod njih su dominantna kontradiktorna osećanja, s jedne strane želja za partnerskom vezom, a sa druge strane strah od bliskosti. Rezultati istraživanja (Stefanović-Stanojević, 2012) ukazuju da su prediktori pripadanja ovom obrascu doživljaji odbačenosti i zanemarenosti u odnosu na roditeljske figure, uz istovremenu prinudu na zamenu uloga sa roditeljima. Prinuđena da brinu o dostupnosti roditelja koga se istovremeno

i plaše, deca odrastaju u ljude zastrašene životom. Naime, kroz odnos sa drugima oni traže potvrdu sopstvene vrednosti, a ulazak u partnersku vezu za osobe koje pripadaju ovom obrascu mogao bi da bude dragoceno iskustvo u kome postoji mogućnost popravljanja slike o sebi na osnovu činjenice da zaslužuju pažnju i naklonost partnera. Osobe koje pripadaju preokupiranom obrascu afektivne vezanosti karakteriše pozitivan model drugih i negativan model sebe, visoko vrednovanje i uvažavanje drugih i nisko samopouzdanje i one teže simbiotskom odnosu kako bi kroz pripadanje drugima nadoknadile sopstvene manjkavosti (Stefanović-Stanojević, 2012). Ove osobe hronično su frustrirane zbog nezadovoljene potrebe za bliskošću, problem ili patnju partnera najčešće sagledavaju kao dodatnu nemogućnost partnera da se posveti vezi, a samim tim i kao prepreku bliskosti, te je očekivano njihovo manje zadovoljstvo u braku u odnosu na ispitanike koji pripadaju bojažljivom obrascu. Odbacujući obrazac afektivne vezanosti karakteriše pozitivan model sebe i negativan model drugih, nepoverenje u druge i visoka investiranost u sebe. Oni su skloni izbegavanju veze, neinvestiranju u partnera i oslanjanju na sebe. Radi se o osobama koje dosledno drže distance u odnosu na partnera i njegove signale potrebe ili patnje, nisu spremni za iskazivanje brižnosti i ispoljavanje empatije prema partneru, nisu skloni razvijanju osećanja odgovornosti, a može se reći da pomoć drugima pružaju iz relativno egoističkih pobuda, radi potvrđivanja sopstvene superiornosti. Rezultati o ranim obrascima afektivne vezanosti (prema Stefanović-Stanojević i sar., 2012) ukazuju na doživljaj odbačenosti kao najznačajniji prediktor pripadanja ovom obrascu, pri čemu se, od jednom doživljene odbačenosti osobe brane čitavog života. Ljubavni odnos biće obeležen odbrambeno izgrađenom samo-dovoljnošću i nepoverenjem u partnera.

Kada su u pitanju dimenzije kvaliteta braka, rezultati su pokazali da postoji statistički značajna razlika između ispitanika muškog i ženskog pola na dimenziji Zadovoljstvo brakom, kao i da je ova varijabla izraženija kod ispitanika muškog pola. Najveći broj istraživanja pokazuje da je pol bitan prediktor zadovoljstva u braku i da su žene manje zadovoljne u braku, te da je njihov doživljaj kvaliteta bračnih odnosa niži nego kod muškaraca. To je dobijeno u mnogim istraživanjima u SAD-u (Fowers, 1991; Kazak et al., 1988; Ragsdale, 1996), Italiji (Rosanti i Ranieri, 2000), Japanu (Kitamura et al., 1998), Kini (Shek, 1995) i Rusiji (Maddock et al., 1998), mada postoje i istraživanja u kojima nije dobijena statistički značajna razlika među polovima (Kurdek, 1998; prema Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Podaci dobijeni istraživanjem pokazuju i da su ispitanici koji imaju od 25 do 35 godina starosti emocionalno su ekspresivniji od ispitanika koji imaju od 36 do 45 godina starosti, što upućuje na činjenicu da su osobe koje su na početku svog bračnog staža, u prvim fazama životnog ciklusa porodice, usmerene na odnos sa partnerom, a emocionalna ekspresivnost i seksualnost u ovom periodu dominantni su kada je u pitanju procena kvaliteta bračnih odnosa.

Podaci ukazuju na to da najveći procenat ispitanika iz svih navedenih kategorija koje se odnose na dužinu trajanja braka pripada sigurnom obrascu afektivne vezanosti, a dobijene razlike u pripadnosti određenom obrascu afektivne vezanosti s obzirom na dužinu trajanja braka ispitanika su statistički značajne. Ovakav nalaz

je ohrabrujući, jer upućuje da je porodica, bez obzira na dužinu trajanja braka, baza sigurnosti ispitanika i pruža im mogućnost za pozitivno sagledavanje sebe i drugih, osećaj konfora i prihvaćenosti. Rezultati pokazuju da su dobijene razlike u izraženo-
sti pojedinih dimenzija kvaliteta braka zavisno od dužine trajanja braka, statistički značajne na dimenzijama: Zadovoljstvo brakom, Kohezija para i Izražavanje emocija. Ispitanici koji su u braku od jedne do pet godina zadovoljniji su u dijadi od ispitanika koji su u braku više od deset godina, što je u skladu i sa prethodnim istraživanjima koja pokazuju da se u prvim godinama braka partneri najmanje razmišljaju o razvodu, najmanje žale zbog venčanja i imaju najviše poverenja u partnera, te je tada i zadovoljstvo brakom najveće. U prilog tome govori i podatak da su ispitanici u prvoj godini braka, emotivno ekspresivniji u odnosu na ispitanike koji su duže u braku, međusobno se slažu u pokazivanju emocija i seksualnim odnosima. Rezultati takođe pokazuju da su ispitanici koji su u braku više od deset godina skloniji dijadnoj koheziji od ispitanika koji su u braku od jedne do pet godina, odnosno da u tom periodu najviše vremena provode zajedno, tada su bračni partneri, posle perioda odrastanja dece, ponovo usmereni jedni na druge.

Kada je u pitanju sigurni obrazac afektivne vezanosti on je u pozitivnoj korelaciji niskog intenziteta sa brojem dece u porodici, što znači da osobe koje postižu visoke skorove na sigurnom obrascu takođe postižu visoke skorove i kada je u pitanju broj dece u porodici. Iz ovoga sledi da su osobe koje karakteriše siguran obrazac porodične afektivne vezanosti sklone da imaju veći broj dece. U sprovedenim istraživanjima porodičnih odnosa u Srbiji, uglavnom se ističe izražena emocionalnost i bliskost u relacijama među članovima porodice, uz visoku vrednost samih porodičnih odnosa koji su viđeni kao podloga nošenju sa traumama i stresom koje porodice u Srbiji imaju (Gačić i Marković, 2004; Gajić-Draganić, Stamenković-Rudić, 2004, Zotović i sar, 2008). Osobe sigurnog obrasca formiraju pozitivnu sliku o sebi kao o bićima koja su vredna ljubavi i pažnje i sliku o svetu kao o mestu koje je bezbedno. Imaju poverenje u svet, u druge ljude, u sebe i svoje sposobnosti, pa tako postaju sigurne, samopouzdanе osobe, te osobe koje su orijentisane prema porodici koja se doživljava kao sigurna baza. Kada je u pitanju bojažljivi obrazac afektivne vezanosti on je u negativnoj korelaciji niskog intenziteta sa brojem dece u porodici. Na osnovu ovakvog rezultata moguće je zaključiti da su osobe koje postižu visoke skorove na bojažljivom obrascu sklone postizanju niskih skorova kada je u pitanju broj dece u porodici. Drugim rečima, osobe bojažljivog obrasca afektivne vezanosti sklone su da imaju manji broj dece. Prema istraživanju koje se bavilo razlikama između trudnica sigurnog obrasca i nesigurnih obrazaca u pogledu tranzicije ka materinstvu sigurno vezane trudnice imaju najrealističnija očekivanja u pogledu toga šta podrazumeva roditeljska uloga (Burton, 1995), osećaju se samopouzdanо u upoznavanju osobina još nerođenog deteta, sposobne su za podnošenje ambivalencije i raspolažu fleksibilnim reprezentacijama selfa i deteta, što je dobar prediktor kvalitetnog postnatalnog odnosa majka-odojče (Schleske, 2007). Najviše zabrinutosti u pogledu budućeg postnatalnog odnosa sa odojčtom rađaju odlike bojažljivog obrasca vezanosti. Na to ukazuju i drugi autori: npr. Fava-Vicielo i dr. (Fava Vizziello et al., 1993) ističu da trudnice s relacionim traumama i nerazrešenim procesom tugovanja imaju teško-

će da formiraju organizovanu sliku o detetu i sebi kao majci. Trudnice bojažljivog obrasca vezanosti imaju slabije izražene sve aspekte prenatalne vezanosti; rođenje deteta doživljavaju ugrožavajuće i ne očekuju da će kroz odnos s detetom zadovoljiti svoju potrebu za bliskošću i ljubavlju. Na osnovu navedenih rezultata, našeg istraživanja i radova drugih istraživača, možemo da zaključimo da se osobe sigurnog obrasca lakše i radije odlučuju na veći broj dece, usled pozitivne slike o sebi i drugima, nasuprot osobama bojažljivog obrasca.

Na osnovu dobijenih rezultata možemo da kažemo da postoji pozitivna korelacija niskog intenziteta između dužine trajanja braka i dimenzije Kohezija para koja se odnosi se na zajedničko provođenje vremena. Naši rezultati govore o tome da ispitanici koji više vremena provode zajedno imaju duži bračni staž. Istraživanja koja porede kvalitet funkcionisanja partnerske relacije tokom različitih razvojnih faza porodice ukazala su na pravilnost usmerenu ka sve većem zadovoljstvu partnerskom relacijom u starosti, tačnije nakon što deca napuste dom, a par se vrati na dijadno funkcionisanje (Glenn, 1990). I u našem radu se pokazalo da stariji ispitanici provode više vremena zajedno. Zatim, dužina trajanja braka je u negativnoj korelaciji niskog intenziteta sa Zadovoljstvom brakom i Izražavanjem emocija, što znači da ispitanici koji postižu visoke skorove kada je u pitanju dužina trajanja braka, postižu niske skorove na dimenzijama Zadovoljstvo brakom i Izražavanje emocija. Drugim rečima kod osoba koje imaju kraći bračni staž odsutno je razmišljanje o razvodu i žaljenje zbog venčanja, a postoji poverenje u partnera i izražavanje emocija. Ovakav rezultat smo i mogli da čekujemo. Na početku braka supružnici nemaju briga i mogu da posvete svu pažnju jedan drugome. Kasnije posvećuju vreme i pažnju odgajanju dece pa slabe njihove međusobne interakcije i time dolazi do udaljavanja i smanjenja zadovoljstva brakom i izražavanja emocija.

Ovim istraživanjem otvorena su brojna pitanja koja se tiču afektivnog vezivanja i procene kvaliteta bračnih odnosa ispitanika koji se razlikuju s obzirom na pol, dužinu trajanja braka, broj dece u porodici, a dobijeni rezultati mogu biti od koristi u savetodavnom i psihoterapijskom radu sa pojedincima, parovima i porodicama. Smatramo da bi bilo značajno u narednim istraživanjima ispitati eventualnu povezanost obrazaca afektivne vezanosti i dimenzija kvaliteta braka, s obzirom na procenu kvaliteta bračnih odnosa roditelja ispitanika.

Literatura

- Barker, P. (1992). *Basic Family Therapy* (3rd ed.), Blackwell Scientific Publications, Oxford
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and Loss*, vol. I: Attachment. Basic Books, New York.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and Loss*, vol. II: Separation: anxiety and anger. Basic Books, New York.
- Bradbury, N. i Karney, B. (2004). Understanding and altering the longitudinal course of marriage. *Journal of Marriage and Family*, 66, 862-879.

- Collins, N. L., Read, S.J. (1994). Cognitive representation of attachment: The structure and function of working models. *Advances in Personal Relationships*, Vol. 5, 53- 90. London: Jessica Kingsley. *development*. Basic Books, New York.
- Glenn, N. D. (1989). Duration of marriage, family composition and marital happiness. *National Journal of Sociology*, 3, 3-24.
- Glenn, N. D. (1990). Quantitative research on marital quality in the 1980s: A critical review. *Journal of Marriage and the Family*, vol.52, 818-831
- Hazan C. & Shaver P. (1987): Romantic Love Conceptualized as an Attachment Process. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 52, No. 3, 511-524
- Lee, J. A. (1973). *Colours of Love: An Exploration of the Ways of Loving*. Toronto, Ontario, Canada: New Press
- Mihić, I, Zotović, M, Petrović, J. (2007). Stresna iskustva u odrastanju I afektivna vezanost adolescenata, *Psihologija*, Vol. 40 (4), 527-542.
- Milić, A. (2001). „ Sociologija porodice - kritika i izazovi“, Čigoja, Beograd
- Milojković, M., Srna, J., Mićović, R. (1997). *Porodična terapija*, Centar za brak i porodicu, Beograd
- Mitić-Randjelović, Lj. (1999). *Umeće zajedništva i odvajanja*. Prosveta, Niš.
- Murstein, B. I. (1987). Aclerification and extension of the SVR theory of dyadic pairing. *Journal of Marriage and the Family*, 49, 929-933
- Nikić, G, Travica, V. (2007). Primena teorije afektivnog vezivanja u proučavanju partnerskih odnosa, Zbornik radova: Afektivno vezivanje (teorije, istraživanje, terapije), Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju Univerziteta u Beogradu, 133-148.
- Obradović, J. i Čudina-Obradović, M. (1998). Bračna kvaliteta: Poimanje, uzroci i posljedice. *Društvena istraživanja*, 7, 659-682.
- Obradović, J. i Čudina-Obradović, M. (2000). Correlates of subjective global marital satisfaction in women. *Društvena istraživanja*, 9, 41-65.
- Obradović, J. i Čudina-Obradović, M. (2006). *Psihologija braka i obitelji*, Golden Marketing- Tehnička knjiga, Zagreb
- Spanier, G. (1976). Measuring dyadic adjustment: New scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage and Family*, 38, 15-28
- Spanier, G. B. (1979). Measuring dyadic adjustment: new scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage and the Family*, vol. 38, 15-28
- Stanojević, T.S (2005). *Emocionalni razvoj ličnosti*, Prosveta, Niš.
- Stanojević, T.S (2008). *Rano iskustvo i ljubavne veze: Teorija afektivnog vezivanja*, Filozofski fakultet, Niš.
- Stanojević, T.S (2011). *Afektivna vezanost: razvoj, modaliteti I procena*, Filozofski fakultet, Niš.
- Stefanović-Stanojević, T. (2002). Bliske partnerske veze. *Psihologija*, Vol. 35(1-2), 123-142.
- Stefanović-Stanojević, T, Mihić, I., Hanak, N.(2012). *Afektivna vezanost i porodični odnosi: Razvoj i značaj*, Centar za primenjenu psihologiju, Beograd.
- Vukelić-Basarić, M. (2010). Promena hijerarhije afektivne vezanosti adolescenata i relacije sa psihosocijalnom adaptacijom, doktorska disertacija, Filozofski fakultet, Novi sad.

Milica Zajić, Slavica Živković

PATTERNS OF AFFECTIVE ATTACHMENTS AND QUALITY OF MARRIAGE

Abstract

The overall objective which was the beginner of exploring was to determine differences in the expression of certain dimensions of quality of marriage with regard to the form of affective attachment which the respondents belong. Interpretation of the results was based on the assumptions of attachment theory, according to which attachment patterns reflect the quality of early experiences of the child and parents and that provide the ability to predict important aspects of social and emotional development. The study sample consisted of 200 subjects (100 males and 100 females), aged from 25 to 55 years. It is about a convenience sample. For testing the attachment it is used questionnaire for assessing affective family attachment - PAVb (Brennan et al., 1995, Contemporary Psychology, 6, 2003, Zagreb), and for assessing the quality of marriage it is used Scale of adjustment of mutual partner - Dyadic adjustment scale - DAS (Spanier, 1979). The results show that there were statistically significant differences in the degree of exposure dimension of the quality of marriage with regard to the form of affective attachment, and that differences were statistically significant in the dimension Satisfaction with marriage. We got statistically significant correlations between patterns of attachment and the number of children in the family, as well as statistically significant correlation between patterns of affective attachment, the individual dimensions of marriage quality limit and the duration of marriage respondents.

Keywords: attachment,, patterns of affective attachment, quality of marriage.

